

VETŐMAGPIAC

A fenntartható mezőgazdaság stratégiai kérdése a vetőmag-előállítás. Az Infojegyzet a hazai termesztés sajátosságait ismerteti, kitérve az európai, világpiacon kereskedelmi helyzetre is.

- A vetőmag előállítás a mezőgazdaság egyik "csúcs" területe, hiszen magas a K+F+I igénye.
- Hazánk vetőmag-előállítása évszázados múlttal rendelkezik.
- Hazánkban az Alaptörvény kimondja a GMO-mentes vetőmag előállítás és használat követelményét.
- Az előállítás időigényes folyamat. Az új nemesítési irányok esetén meghatározó az adaptációs képesség.
- Kereskedelmi, ártermesztési céllal csak hivatalosan fémező vetőmagot lehet használni.
- A vetőmag ágazatban több mint 880 szereplő vesz részt, a természet átlagosan 120 ezer hektáron 300 ezer tonna mennyiségben történik.
- Magyarországon a vetőmag kiemelt exportcikk, a világranglistán rendszeresen jól szereplünk.
- A Kormány stratégiai lépése volt, hogy 2019 nyarán a Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt. visszavásárolta a mezőhegyesi vetőmag-üzemet.
- Az EU termelői számára a mezőgazdasági és zöldségfajoknak 42 ezer különböző fajta áll rendelkezésre (Európai Vetőmag Szövetség, 2019).

Ha a „termőföldtől az asztalig” tartó élelmiszer-előállítás folyamatát kiterjesztjük, akkor a termelés genetikai alapjaival kell kezdeni. Az élő természettudományokon belül a [növény-nemesítés](#) foglalkozik az új növényfajták, hibridek és a vetőmagok előállításával is. Mindkettő kiemelten magas **K+F+I és időigényes szakterület**. Az előbbi szerint különböző nemesítési módszerek alkalmazásával évek alatt új fajtajelölteket hoznak létre, ezeknek tesztelése és állami elismerése újabb hosszas fázis (Nemzeti Fajtajegyzékek [2019-es listák](#), [2017/70 Infojegyzet](#)).

A nemesítés másik feladata a **vetőmag-előállítás**. Biológiai fogalmát tekintve a mag az ivaros szaporodás során létrejött generatív növényi rész. A minősített vetőmag ennél sokkal több, **magas hozzáadott értékkel rendelkező, csúcstechnológiára épülő termék**. Szakmai terminológia szerint állami elismerésben részesített vagy ideiglenes szaporításra engedélyezett hazai/külföldi növényfajta szabvány szerint alkalmasnak minősített állományából származó, meghatározott szaporítási fokozatú, és előírt minőségű, fémező vetőmag ([Pepó, 2010](#)).

A vetőmag **genetikai erőforrás**. A mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti termelés genetikai erőforrásainak védelme az egész világon, így hazánkban is kiemelt állam feladat, amelyet konkrét kötelezettségeket is tartalmazó nemzetközi egyezmények is rögzítenek. A Biológiai Sokféleség Egyezmény ([CBD](#)) kihirdetéséről szóló [1995. évi LXXXI. törvény](#) óta közel 25 év telt el. A vetőmagok előállítása, fenntartása és fejlesztése kiemelt állami feladat, élelmiszer- és élelmiszerbiztonsági kérdés. A Kormány stratégiai kérdésként kezeli a **megfelelő minőségű és magas biológiai értékű szaporítóanyag** előállítását, ezzel versenyképes árualapot biztosíthat, és az import kiszolgáltatottságot is csökkenti ([kormany.hu, 2019](#), [Szellő, 2019](#)).

VETŐMAG-ELŐÁLLÍTÁS, MINŐSÍTÉS

Magyarország területi elhelyezkedéséből adódóan **Európa meghatározó vetőmag-előállítói** (nemesítés, kereskedelem) közé tartozik a XX. század kezdetétől, a magyar nemesítésű fajták vetőmagja különösen keresett exportcikk volt a rendszerváltás előtt is. Az előállítás jogszabályi alapját az ágazat valamennyi szereplőjére kiterjedő [2003. évi LII. törvény](#) (un. vetőmag törvény), a kapcsolódó rendeletek, és a vetőmag

vizsgálatok módszertanát leíró szabványok írják elő. Hazánkban minden árutermesztésre (élelmiszer, takarmány), továbbszaporításra forgalomba kerülő, valamint exportra/importra szánt szántóföldi növényfaj esetén hivatalosan **fémzárolt vetőmagot** lehet csak használni.

A **vetőmag-minősítés** a vetőmag-forgalmazás feltétele, amelynek [részfolyamatai](#) során ellenőrzik, hogy érvényesülnek-e a minőséget garantáló hazai és nemzetközi alapelvek. Kiemelt folyamat a **szántóföldi ellenőrzés**, ennek során többek között megfigyelik a vetőmagtermő állomány fajtaazonosságát, kultúrállapotát, növényi betegségektől és kártevőktől való mentességét. Minderről szántóföldi szemlejegyzőkönyv készül, és az alkalmasnak minősített növényállomány betakarított termése a vetőmag üzemekbe kerülhet feldolgozásra.

A **fémzárolás**, a tisztított, vetésre előkészített vetőmag tételek minőségének hatósági ellenőrzése. Mint kifejezés a kezdeti ólomzárolási technikára utal, amikor a zsákok szájának levarrásakor a megmaradó madzagot aláfüzték egy kis pecsét alakú ólomdarabon és úgy összenyomták fogóval, hogy a zsákot nem lehetett kinyitni ennek levágása nélkül; ezáltal minőségi garanciát jelentett ([Izsáki-Lázár, 2004](#)). Az ellenőrzéshez mintavételt követően hatósági laboratóriumi vizsgálatokat végeznek, és az előírt határértékeknek megfelelő eredményt tanúsító minták tételei **vetőmagminősítő bizonyítványt** kapnak. Az elmúlt 4 évben több mint 16 ezer tételt vizsgáltak be ([Wiedemann, 2018](#)).

A vetőmag tételek egy 4 részből álló egyedi azonosító számot, ún. **fémzárszámot** kapnak (pl. H-18-050/1287), ahol a H azt jelzi, hogy a vetőmag Magyarországon termelt, az első két számjegy a fémzárolás évét jelöli az év utolsó két számjegyével, a második szám háromjegyű, a fémzárolást végző hatósági mintavevő azonosító számát, végül a mintavevő által fémzárolt tételek sorszámát. Minden forgalomba kerülő tétel lezárt csomagolási egységén lennie kell egy **azonosító címkének**, amely tartalmazza a [fémzárszámát](#) és egyéb azonosító adatokat (pl. növényfaj, fajta, tétel tömege) amely alapján minden tétel nyomon követhető. A címke valódisága ellenőrizhető a hatóság ([NÉBIH](#), ld. alább) internetes oldalának [adatbázisában](#).

Hatóság, és szakmaközi szervezet

Vetőmagvak kapcsolatos állami feladatok ellátásáért a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal ([NÉBIH](#)) Növény-, Talaj- és Agrárkörnyezet-védelmi [Igazgatósága](#) felelős hatósági jogkörben, illetve a megyei kormányhivatalok illetékes járási egységei ([383/2016. \(XII.2.\) Korm.rendelet](#)). A szükséges útmutatók, [nyomtatványok](#) elérhetőek, nehezítheti viszont az értelmezést, hogy a felelős szereplőket a közigazgatási átalakítások többször érintették.

2019 májusában módosították a [48/2004. \(IV. 21.\) FVM rendeletet](#) ezáltal a NÉBIH az ellenőrzési feladatainak egy részét átruházott jogkörben a vetőmag vállalkozásokra bízhatja, ami minden szereplőnek előnyökkel járhat.

Az 1993-ban alakult **Vetőmag Szövetség Szakmaközi Szervezet** és Termék Tanács ([VSZT](#)) feladatai közé tartozik többek között a szereplők termelési és piaci magatartásának országos szintű összehangolása, az ágazattal kapcsolatos javaslatok kidolgozása ([Vetőmag Ágazati Stratégia](#)). [Szervezeti felépítésében](#) a [kötelező tagság](#) miatt a teljes termékpálya Vetőmag-forgalmazó, Fajtatulajdonos, és Vetőmag-szaporító Bizottságokban működik.

VETŐMAGTERMESZTÉS HAZÁNKBAN

Avető,agtermesztés lényegesen különbözik a klasszikus növénytermesztéstől, hiszen más mennyiségi és minőségi feltételeket támaszt a végtermékkel szemben. Feltételrendszere között a kedvező természeti adottságok mellett hangsúlyosabb szereppel bír az **agrotechnológia szintje** (öntözés), a **humán erőforrás képzettsége**, vagy a **logisztikai kapacitás**. A rendszerváltáskor működő 14 vetőmagüzemből néhány maradt talpon (pl. Bóly, Debrecen, Szeged), a piac teljes egészében globalizálttá vált és tőkeerős cégek alakítják ([Szellő, 2019 b](#)). A hazai ágazatban **887 cég**, intézmény és magángazdaság tevékenykedik, a fő állásban foglalkoztatottak [száma](#) elérte a **13 500** főt.

A [fajtatulajdonosok](#) között is szereplő **3 nemzetközi cég**, a [Pioneer](#), a [Bayer](#) által felvásárolt Monsanto, és a [Syngenta Seeds](#) becslések

szerint a vetőmagexport **95 százalékát** állítja elő. A termelőkkel kötött szerződéses jogviszonyban megtermesztetik a vetőmagot (nagybirtok és öntözésigényes), amely a többnyire zöldmezős beruházás keretében építetett feldolgozógyáraikból (termelési, logisztika központok) minősített késztermékként, saját márkanevükkel kerül az exportpiacra. Lényegében a magas hozzáadott értékben illetve a nemesítésben rejlő jövedelmezőségből külföldi cégek profitálnak ([Wiedemann, 2018](#)).

A Kormány **stratégiai célkitűzése** a mezőhegyesi **Nemzeti Ménesbirtok és Tangazdaság Zrt.** Európa egyik legmodernebb állami gazdaságává történő fejlesztése. Ennek része a vetőmagtermelés integrálása, ezért 2019 nyarán a Ménesbirtok visszavásárolta a francia **Limagrain Europe** cégtől a mezőhegyesi vetőmagüzemet és több milliárd forintos beruházást vállalt ([Szász, 2019](#)). **1979-ben** ez volt hazánk legkorszerűbb üzeme, és itt fogják feldolgozni a ménesbirtok mintegy **3 ezer hektár területén** termesztett vetőmagot. A tervek szerint 2200 hektáron öntözött körülmények között 10 ezer tonna vetőmag előállítására van kapacitás, ami 400 ezer hektárnyi vetésterületet igényel fedezheti. Mezőhegyes önmagában képes lehet akár a hazai kukoricavetőmag-igény felét előállítani, ami öntözésfejlesztési, -bővítési beruházásokat igényel ([Mezőgazdasági Bizottság, 2019.06.5](#)).

Termelési adatok, fajtahasználat

Hazánkban tendenciáját tekintve több éves átlagban **120 ezer hektáron, 300 ezer tonna** (kb. 180-190 mrd Ft) vetőmagot termesztnek. A **NÉBIH** adatösszesítése alapján 2018-ben **110 621 hektárról** 319 498 tonna fémzárolt vetőmag került le, ami az előző évhez képest 7% területcsökkenést és 1% termésnövekedést jelentett. Területi összehasonlításban hazánk a **7. helyen** áll az **európai rangsorban**. Évente több mint 100 különböző faj 1500 fajtáját termesztik. A kalászos gabonák adták a teljes vetésterület harmadát. **Fajtahasználat** szerint őszi búzánál dominánsan hazai nemesítésű fajtákat használunk, a kukorica, napaforgó esetén szinte kizárólag nyugat-európai és amerikai hibrid szaporítóanyagot. Fontos mérőszám a **fajok felújítási** aránya ami azt fejezi ki, hogy a következő vetési szezon alapanyagának hány százaléka

minősített, fémzárolt vetőmag. A **kalászos fajok** esetében a felújítási arány csökkenése **negatív tendencia**, legutóbb sem érte el a **30 százalékot**. 2018-ban az arányok rendkívüli mértékben javultak 2017-hez képest például árpánál. Mindent a költségeken túl számos tényező okozhatja, például nem működik a nyomon követési rendszer (kivéve durum). Ezzel szemben a közvetlen támogatásban részesülő hibrideknél a felújítási arány 100%. Az utántermesztett vetőmag (un. Farm Saved Seed /FSS) használata EU szinten régóta fennálló probléma (ESA, [2020 szeminárium](#)).

Az előállított vetőmagmennyiség jelentős mennyisége **export**. Összességében Magyarország világ 6. legjelentősebb vetőmag-előállítója, a hazai export (kukorica, búza, napraforgó) legnagyobb része 2019-ben Ausztriába, Németországba, Olaszországba, Romániába, Lengyelországba irányult (AKI, 2019). Az import volumenében legtöbb (kukorica, napraforgó hibrid) Szlovákiából, Németországból jött.

Módszertani különbségek miatt a KSH, a NÉBIH, a VTSZ, vagy az ISF adatsora eltér. A külkereskedelmi adatoknál például a vámtarifaszámok (fő és alszám) kezelése miatt jelentősen eltérések adódnak.

NEMZETKÖZI SZEREPLŐK ÉS KITEKINTÉS

- **Nemzetközi Vetőmag Szövetség (ISF): [története](#)** az első 1924-es londoni vetőmag kongresszusig vezető vissza. AZ ISF nonprofit szervezetként globális szinten a teljes ágazat egyik legfontosabb képviselője. Az évenként megrendezésre kerülő **világkongresszusának** 2017-ben [Budapest](#) adott otthont. A 2019-es rendezvényen az illegálisan forgalmazott, hamisított vetőmag, a világpiacon a fúziók, és az új növénynemesítési innovációk voltak napirenden. 2020-ban a 71. kongresszust [Fokvárosban](#) rendezik meg, ahol a hamisítás, vagy a gyermekmunka elleni küzdelem is téma lesz.
- **Európai Vetőmag Szövetség (ESA):** A [2000-ben](#) létrejött szövetség az ágazat európai „hangjaként” képviseli a kutatók, nemesítők, termelők és forgalmazók érdekeit.

Az ESA [összefoglalója](#) (2019) szerint az **európai vetőmagpiac** értéke eléri a 10 milliárd eurót, az ágazatban közel 52 ezer főt foglalkoztatnak. Kutatás intenzív területéről van szó, az európai trend az, hogy az ágazati árbevétel több mint **10 százalékát K+F-re** fordítja, ami példa a magyar mezőgazdaság számára is ([Szellő, 2019](#)). Az EU-ban **2 millió hektár** fölötti a vetőmag-szaporító területek nagysága, kiemelkedő Francia-, Olasz-, Spanyol-, Németország és a V4-ek országok aránya. Legnagyobb területen búza, takarmánynövények, fűfélék és az árpa vetőmagját állítják elő.

2017-ben a **világ vetőmag-előállításának** értéke meghaladta a 62 milliárd USA-dollárt, és további piaci növekedés várható. Legnagyobb mennyiséget a kukorica, búza, rizs és szója, zöldségek közül pedig a paradicsom vagy a paprika vetőmagja jelenti. A nemzetközi vetőmag-kereskedelem **húzótermékeket a hibrid-kukoricák** és a nagy értékű zöldség vetőmagok adják ([Molnár-Németh, 2019](#)).

Az ISF [2017. évi export](#) adatai alapján a világ vetőmagpiacának top exportőreit ismerteti az ábra. **Hazánk a top 3. mennyiség szerint**, megelőzve a lengyel, cseh és szlovák termelőket. USD értékben kifejezve az 5. helyen állunk, 480 millió \$ értékkel, a sorrend évenként változik. Az export 98 százalékát szántóföldi növények vetőmagja adja. A legnagyobb [vetőmagimportőrei](#) mennyiség szerinti sorrendben Olaszország, Hollandia, és Spanyolország.

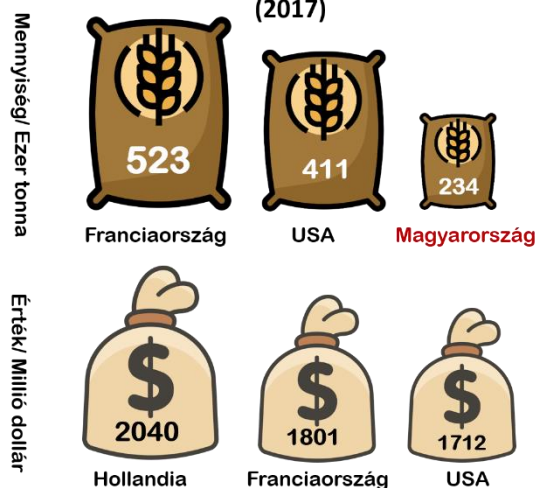
Jövőbeli kilátások

A jövő legnagyobb kérdése az, hogyan miként lehet a világ növekvő népességének **megfelelő mennyiségű, minőségi vetőmagot** előállítani ([Szellő, 2017](#)).

Az Európai Akadémiák Tudományos Tanácsadó Testületének [Jelentése](#) a klímaturdos mezőgazdaságon belül a jövőbeli növénynevelés céljaként az **adaptációt** hangsúlyozva szárazság- és sótűrő növénykultúrák létrehozását szorgalmazza.

A **hazai nemesítési irányok** esetén is ugyancsak hangsúlyos a fajta genetikájába kódolt rezisztencia, produktivitás, vagy a termésstabilitás fokozása (Szellő, 2019).

1. ábra: A világ vetőmagpiacának TOP exportőrei (2017)

Forrás: [Infoszolg/ ISF 2017](#).

Források:

- [48/2004. \(IV. 21.\) FVM rendelet](#): a szántóföldi növényfajok vetőmagvainak előállításáról és forgalomba hozataláról
- EASAC (2017): Opportunities and challenges for research on food and nutrition security and agriculture in Europe, German National Academy of Sciences
- NÉBIH: Átruházott jogkörben végzett szántóföldi ellenőrzés és minősítés [szabályzat](#), 2019. szeptember
- Szellő Gábor (2019): Dr. Nagy István: a minőségi vetőmag stratégiai kérdés, Vetőmag, XXVI. évf. 2019.2.sz.
- Horváth Zsuzsa-Németh Szilvia (AKI): Vetőmagpiaci áttekintés, – [agrarunio.hu](#), 2019.4.8.
- Medináné Lázár Virgília (2019): [Statisztikai Jelentések](#), Vetőmag-forgalmazás, 2019. III. évf. 1. sz., 2019.12.10. NAIK Agrárgazdasági Kutató Intézet

Készítette: Dr. Szabó Andrea
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486